

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

економічної теорії

на тему:

«МОНОПОЛЬНИЙ РИНОК ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ»

Студентки 2 курсу групи ОДС-21
напрямку підготовки «Облік і аудит»

Щирби М.Б.

Керівник: к.е.н., Івашук Ю.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____

(Підпис) (Прізвище та ініціали)

(Підпис) (Прізвище та ініціали)

(Підпис) (Прізвище та ініціали)

ПЛАН

Вступ

Розділ 1. Теоретичні аспекти ринку монополії

Розділ 2. Аналіз особливостей функціонування монопольного ринку в Україні

Розділ 3. Шляхи удосконалення антимонопольної політики України на основі зарубіжного досвіду

Висновки

Список використаної літератури

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1.	Теоретичні аспекти ринку монополії.....	6
Розділ 2.	Аналіз особливостей функціонування монопольного ринку в Україні.....	12
Розділ 3.	Шляхи удосконалення антимонопольної політики України на основі зарубіжного досвіду.....	17
Висновки	22
Список використаної літератури	24

ВСТУП

Актуальність даної теми полягає в тому, що Україна починаючи з перших років своєї незалежності прикладає великі зусилля для того, щоб зменшити вплив монополій на економічний розвиток суспільства і забезпечити передумови для розвитку ринкової економіки. Основним із головних завдань, що стоять перед Україною є запровадження ефективної антимонопольної політики держави.

Негативний вплив на загальний економічний стан України проявляється в тому, що монопольні підприємства майже захопили український ринок. Більшість виробничих сфер в Україні є монополізованими, в той же час як у світі монополізація має вплив тільки на сферу виробництва.

На сьогоднішній день антимонопольне законодавство є в усіх розвинутих країнах світу, тому що однією з головних причин існування високого функціонування ринку є конкуренція.

Метою курсової роботи є дослідження особливостей функціонування монопольного ринку України, а також пошук шляхів удосконалення антимонопольної політики України на основі зарубіжного досвіду.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити та проаналізувати сутність монопольного ринку
- розкрити особливості функціонування ринку монополії
- узагальнити закордонний досвід регулювання монополій з метою визначення напрямів його використання в Україні

Об'єктом дослідження є ринок монополій в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні положення щодо функціонування та удосконалення державного регулювання монопольного ринку.

Теоретичною та методологічною основою роботи є фундаментальні положення економічної теорії, наукові розробки зарубіжних і вітчизняних практиків і теоретиків з питань антимонопольного регулювання, закони й нормативні акти. Також якісний аналіз і метод наукових абстракцій при

обґрунтуванні категоріального апарату і системний та структурно-функціональні підходи для дослідження цінової диверсифікації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РИНКУ МОНОПОЛІЇ

Монополія – це ринкова структура, якій притаманна наявність одного продавця при багатьох покупцях.

Причини виникнення і розвитку монополій представлені двома основними поглядами. Перша точка зору звинувачує державу, оскільки вона сама створює монополії і підбурює до цього підприємців. А також не запобігає їм створювати і користуватися монопольним становищем. Монополізм тут розуміємо як випадковий процес. Інша точка зору вважає, що монополістичні утворення є закономірністю. Монополістичні утворення - це великі підприємства, групи підприємств, що виготовляють значну кількість продукції окремого виду. Тому вони є домінуючими на ринку і можуть впливати на процес ціноутворення, добиваючись вигідних цін і одержувати більш високі доходи.

Характерні особливості монополії:

- Наявність лише одного підприємства-монополіста, який здійснює весь галузевий випуск продукції. Таким чином поняття «підприємство» і «галузь» є тотожними.
- Продукція не має субститутів на монопольному ринку, а саме вона є ексклюзивною. Тому покупець змушений купляти саме в цього підприємства, щоб задовольнити свої потреби.
- Оскільки на ринку є лише один продавець даної продукції, то він сам встановлює ціну товару, тому він є “ціноутворювачем”. Саме це є причиною відсутності цінової і нецінової конкуренції.
- Процес входження на ринок інших підприємств є дуже складним. Оскільки на ринку існують високі бар’єри вступу в галузь, а саме:
 1. Окремі права на виробництво окремого виду товару чи надання послуг, які надає держава у формі ліцензії
 2. Патенти, авторські права і товарні знаки, які надають правовий захист інноваційних продуктів від несанкціонованого їх використання конкурентами
 3. Власність на пропозицію певного виробничого процесу

4. Економія на масштабі виробництва
5. Необхідність великого початкового капіталу
6. Високі транспортні витрати
7. Нечесна конкуренція [3].

Поділяють монополії на: чисті, закриті, відкриті, природні.

Строге дотримання вище зазначених особливостей є характерним для функціонування ринку чистої монополії. Чисту монополію вважають ідеальною моделлю ринку.

Закрита монополія характеризується наявністю високих бар'єрів вступу в галузь для конкуренції, які зазначені вище.

При вході фірми перший раз на ринок з новою продукцією, яка не має правового захисту вважають, що це відкрита монополія.

Природна монополія виникає в результаті дії ринкових сил, тому виробництво продукції відбувається лише на одній фірмі, яка мінімізує витрати в порівнянні з витратами, які були б затрачені на виробництво декількох фірмами.

Стан фірми-монополіста є відмінним від стану фірми в умовах ринку досконалої конкуренції. Головною відмінною рисою є можливість впливу на ринкову ціну. Монополія сама встановлює ціну на свою продукцію, а конкурентна фірма змушена приймати задану ринкову ціну. Окрім цього монополіст має право продавати весь обсяг продукції за однаковою ціною і назначати для окремої групи споживачів іншу.

Проаналізувавши рис.1 ми можемо зробити такі висновки:

1. Крива попиту на продукцію конкурентної фірми абсолютно еластична – за незмінної ціни фірма може продати будь-яку кількість продукції (рис. 1.1 а).

2. Монополія має спадну криву попиту, тому повинна з збільшенням кожної додаткової одиниці продажу зменшити ціну не тільки на додаткову одиницю продукції, але й на весь обсяг продукції (рис. 1.1 б) [2].

Виходячи з цього прибуток монополії регулюється попитом споживачів, а прибуток конкурентної фірми - ринковою ціною.

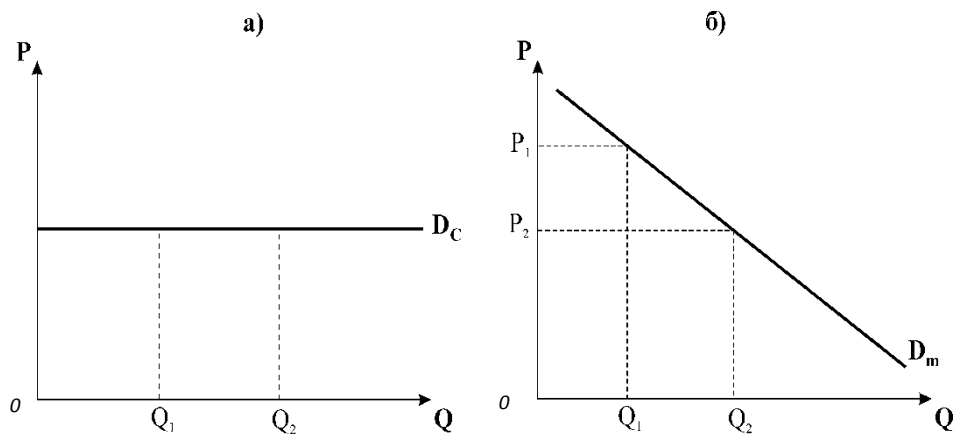

Рис. 1.1 Криві попиту конкурентної фірми і монополії

Джерело: [7].

Для того щоб досягти максимального економічного прибутку фірма випускає таку кількість продукції, при якій рівень граничної виручки (MR) буде відповідати рівню граничних витрат (MC):

$$MK=MC \quad (1)$$

Економічний прибуток монополіста становить різницю між виручкою і загальними витратами, який можна описати за формулою:

$$EP=TR - TC \quad (2)$$

Динаміка виручки монополіста відрізняється від динаміки виручки конкурентної фірми. Загальну виручку монополії шукаємо за формулою:

$$TR=P(Q) * Q \quad (3)$$

На рис. 2 зображені відмінності функцій сукупної виручки досконало конкурентної фірми (а) та монопольної фірми (б).

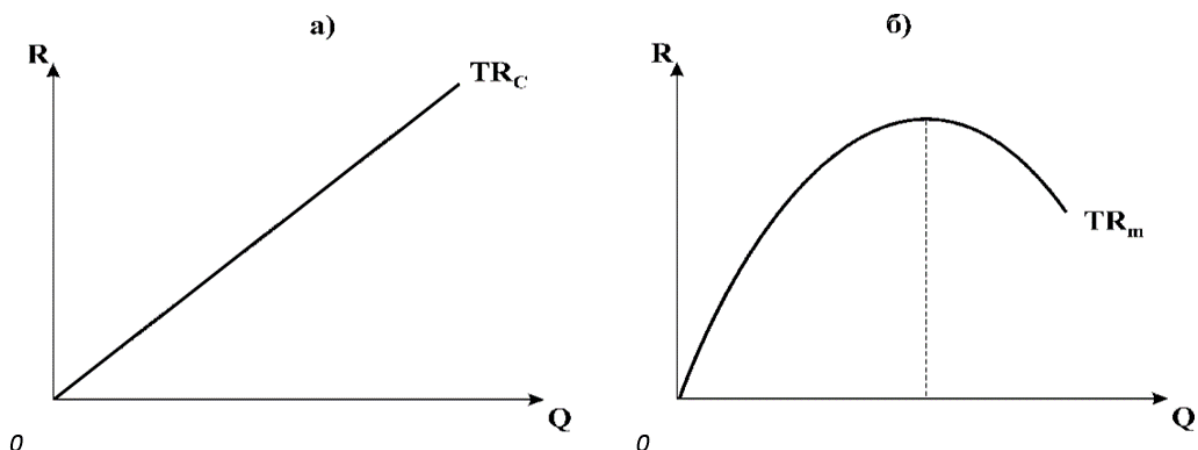

Рис. 1.2 Сукупна виручка конкурентної фірми та монополії

Джерело: [7].

Ціна конкурентної фірми є незмінною, тому її сукупна виручка зростає прямо пропорційно обсягу пропозиції, а крива TR є променем, що виходить з початку координат. Оскільки сукупна виручка монополії зазнає впливу спадного характеру ціни та цінової еластичності попиту, тому вона не зростає нескінченно.

Спадна крива попиту має різну еластичність на окремих відрізках. При малому обсягу випуску попит еластичний ($|E_d| > 1$), а при значному – нееластичний ($|E_d| < 1$).

Сукупна виручка продавця на еластичному відрізку кривої попиту зі зниженням ціни зростає, а на нееластичному – зменшується, досягаючи максимального значення в точці одиничної еластичності. Саме тому крива сукупної виручки монополії має вигляд опуклої доверху функції. Монополія завжди обирає обсяги виробництва на еластичному відрізку кривої попиту, де сукупна виручка зростає.

Існують такі форми монополістичних об'єднань:

- Картель являє собою об'єднання декількох фірм однієї галузі промисловості, учасники якого мають права на зберігання власності на виготовлений товар і засоби виробництва
- Синдикат створюється учасниками одного підрозділу, які мають право самостійного виробництва і збувають продукцію за об'єднаною ціною.
- Трест – це спілка підприємств лише однієї галузі, які об'єднали своє виробництво, збут, грошові кошти і керування, тим самим втратили свою виробничу і комерційну незалежність.

Однак синдикати, трести і картелі не змогли повністю знищити своїх конкурентів.

Саме це стало причиною виникнення інших форм монополій, а саме: багатогалузевий концерн, конгломерат і консорціум.

Багатогалузевий концерн являє собою об'єднання навіть сотень фірм, які відрізняються за сферами промисловості, торгівлі, транспорту. Учасники концерну позбуваються своїх прав власності на виготовлений товар і засоби

виробництва. Фінансовий контроль усіх учасників об'єднання здійснює фірма-лідер.

Конгломерат – це масштабний промисловий комплекс, який підпорядкував фірми на єдиний фінансовий контроль. Ці фірми діють у не пов'язаних між собою галузях промисловості. На практиці конгломерати очолює одна фірма. Вони виробляють різну неконкурентну продукцію за допомогою однієї чи більше стадій виробничого процесу і здійснюють збут продукції на окремих ринках, які не взаємодіють.

Заснування консорціуму базується на тимчасових договорах між виробничими організаціями і кількома банками. Їхня мета полягає в виконанні величезних фінансових операцій або в реалізації проектів виробництва. Після досягнення своєї мети консорціум розпадається.

На сучасному етапі в економіці розвинутих країн, в окремих галузях можуть бути провідними 3-4 великих фірми. Таке явище називається олігополією. Вона характеризується наявністю на ринку кількох продавців однієї продукції або близьких до неї замінників. Олігополія поєднує в собі монополію і конкуренцію. [10]

Наявність малої кількості продавців на ринку спричинена тим, що іншим претендентам складно увійти на ринок. Основною причиною цього є недостатня кількість ресурсів. Запаси сировини і матеріалів є обмеженими, тому що вони заздалегідь є розподіленими між продавцями на ринку. Ще однією причиною є те, що підприємствам складно знайти ринки збуту, оскільки попит на цю продукцію вже насичений.

Конкуренція на ринку регулює дії продавця. Оскільки, коли підприємство зменшує ціну на свій товар, то попит на його товар зростає. Це обумовлено тим, що покупці хочуть мінімізувати свої витрати, купуючи товар за найнижчою ціною. Саме тому підприємства-конкуренти повинні здійснити аналогічні дії або запропонувати додаткові послуги.

Монополістичні дії проявляються і збоку покупців. Одним з таких явищ є монопсонія. Монопсонія характеризується наявністю одного покупця окремого товару, який має перевагу на ринку, і використовуючи своє становище, впливає

на ціни. Своїм рішенням він має змогу зменшити ринкову ціну, що призводить до збільшення його прибутку. Таким покупцем може виступати велика фірма, яка заповує на сировинному ринку значну кількість матеріалів.

Існування малої кількості покупців окремого товару чи послуги є характерним для олігопсонії. Погоджуючи ціну і зменшуючи покупку товару покупці добиваються зменшення ціни і гарантують собі отримання монопольного прибутку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОНОПОЛЬНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Протягом періоду, що пройшов від часу здобуття незалежності, економіка України зазнала кардинальних змін, і вона отримала статус країни з ринковою економікою. У той же час в Україні в найбільш суспільно значущих сферах діяльності продовжують функціонувати державні природні монополії — стан ринку, при якому задоволення попиту найбільш ефективно в умовах відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва.

Монополії в нашій країні унікальні. Коли у світі монополія проявляється лише у сфері виробництва, то в Україні вона охоплює майже усі. Це зумовлено діяльністю колишньої системи командного адміністрування Радянського Союзу.

На основі порівняльного аналізу функціонування цих двох монополій, ми можемо зробити висновки про їх відмінності. Основною відмінною рисою є їх зв'язок з роллю держави, щодо їх утворення. Також лідерство на ринках має різні умови. Важливо сказати, що між монополіями, які існували на різних етапах розвитку економіки є розбіжність в сприйнятті економіки монополій. Четверта причина полягає в масштабах діяльності монополій (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Відмінність між сучасною монополією та радянською

Сучасна	Радянська
Виникла з конкуренції («знизу») Обмежується державою.	Насаджувалась «зверху». Підтримувалась державою.
Монополіст – переважно фірма-лідер НТП.	Монополістом могло стати підприємство на найвідсталішій технічній базі.
Ринкова економіка не прийняла монополію.	Команд.-адмін. система зміцнювала монополістичні структури.
Охопила лише виробництво.	Охопила всю екон. систему «зверху-донизу», «знизу-доверху».

Джерело: [2].

З першого дня своєї незалежності Україна старається скороти вплив монополій на економічний розвиток держави і забезпечити умови для створення ринкової економіки. Найбільш вагомим завданням, що стоїть перед Україною є реалізація ефективної антимонопольної політики.

Монополісти зловживають своїм монопольним становищем на ринку. Дії монополіста спричиняють неправомірне зменшення попиту або пропозиції і утворюють перешкоди для входження інших фірм у галузь. Через великі масштаби виробництва та інновації фірма-монополіст має привілеї у затратах на виробництво і збут товару.

Можливі обставини за яких обсяг випуску товару монополіста перевищує обсяг на момент конкуренції, при цьому ціна не є максимальною. В теперішній період глобалізації міжнародної економіки, монополісти змінюють конкуренцію та шукають інші способи, які повинні забезпечити перспективи для розвитку господарювання. Беручи до уваги те, що монополіст займає головну позицію на ринку, то він буде інтенсивнішим в інноваційному плані, а також має вищі зарплати та схильність до інвестування, ніж під час конкуренції [9].

До загальнодержавних ринків природної монополії відносимо:

- Послуги з передачі електричної енергії
- Користування залізничними коліями, диспетчерськими службами, вокзалами
- Універсальні послуги поштового зв'язку
- Послуги з надання в користування технічних засобів мовлення
- Радіозв'язок
- Інтернет
- Ринки послуг централізованого теплопостачання, водопостачання і водовідведення

Підприємства природної монополії наділені певними привілеями, а саме правом надання певних послуг і ціноутворення на них за гарантію задоволення потреб споживачів. Найбільш яскраві приклади – НАК "Нафтогаз України", ДП "Укрпошта", ДП "Укрзалізниця". Головною їхньою перевагою є те, що вони

самостійно можуть встановлювати ціну на товари та послуги. Також для них було зменшено величину оподаткування, оскільки ці природні монополії належать до державного сектору економіки і створюють основну масу доходів.

Беручи до уваги міжнародний досвід, такі сфери, як виробництво електроенергії, видобування газу, нафти та їх транспортування, надання послуг із перевезення пасажирів і вантажів – можуть набагато краще функціонувати в умовах реальної конкуренції.

В Україні комунальні підприємства створені для задоволення потреб жителів. Однак, їхня діяльність збиткова і на теперішній момент ці монополії переживають кризу, здолати яку можуть тільки за допомогою нових законів про місцеве самоврядування. Якщо встановити реальні ціни і тарифи на користування комунальних послуг, за допомогою яких можна позбутись збитковості, то це призведе до обурення серед споживачів.

А от «Укрзалізниця» існує на двох видах ринкової структури. Вона функціонує як і монополія, оскільки забезпечує соціальне населення залізничним видом транспортуванням, так і конкурентне підприємство, адже забезпечує вантажним та пасажирським перевезенням. Ця ситуація має негативний характер, бо за рахунок монополії немає стимулів для покращення якості послуг та необґрунтоване підвищення цін. А оскільки найбільшими споживачами послуг, які надають суб'єкти природних монополій, – громадяни, то на зміну ціни (підвищення) вони реагують природно, що призводить до зменшення попиту на ці послуги і в кінцевому результаті – на прибуток виробника [11].

Рівень регулювання та контролю над природними монополіями в Україні низький. Причинами цього є:

- розбіжності поглядів різних органів влади в процесі регулювання монополій;
- відсутність тих чинників, які характеризують ефективність виконання покладених функцій на монопольні об'єкти;
- інституційні викривлення, що притаманні неусталеним господарським системам [6];
- відсутність інформаційної системи, яка б спонукала суб'єктів державного регулювання монополій до реалізації своїх рішень [4].

Проаналізувавши рис. 2.1, ми бачимо, що відсоток монопольних ринків станом на початок 2015 року був досить значним.

Рис. 2.1 Структурні передумови конкуренції

Джерело: [1]....

За даними на початок 2015 року на ринки з конкурентною структурою припадало 42,7% загального обсягу продукції в Україні. На ринках колективного домінування або олігополії було реалізовано 16,7%. На ринки з ознаками одноосібного домінування – 30,8%. В той же час на монопольних ринках частка загального обсягу товару склала 9,8%.

Частка продукції реалізованої монополізованими ринками зменшилась на 2% в порівнянні з показником за 2014 рік, а на ринку конкуренції – на 4,8%. Водночас збільшилась частка ринків з домінуючими ознаками на 5,4%, а також збільшилась частка ринку олігополії на 1,3% [1].

З початку 2001 року аналіз тенденції зміни структурних передумов конкуренції показує, що починаючи з розгортання світової економічної кризи (2008 р.) відбувається зменшення рівня конкуренції в економіці (рис. 2.2)

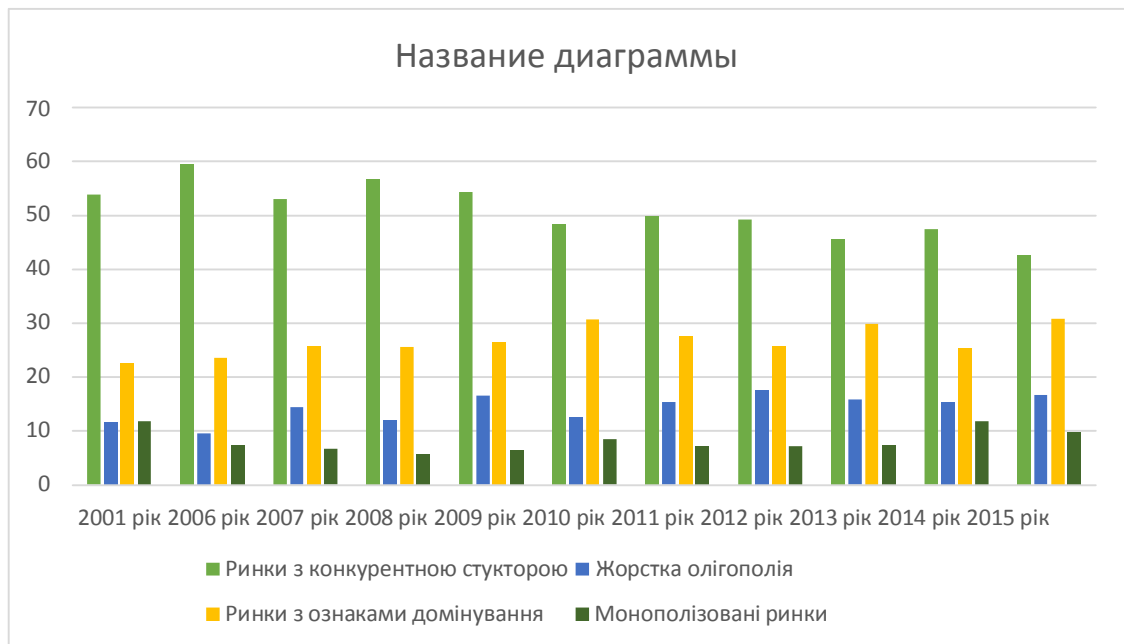

Рис. 2.2 Динаміка структурних передумов конкуренції в Україні у 2001 – 2015 рр. (%)

Джерело: [1].

Протягом 2010-2011 років причиною зменшення частки конкурентних ринків було розширення ринків олігополії, на яких конкуренція за деяких умов присутня. Але з 2012 року відбувається поступове збільшення часток ринків з ознаками домінування або монопольних ринків, на яких конкуренція майже відсутня.

Різний режим оподаткування, надання субсидій чи привілеїв з боку держави або місцевих органів є причиною нерівних конкурентних умов. В результаті менш ефективні фірми перебувають в вигіднішому становищі, а ніж їхні більш спроможні конкуренти.

Монополія придушує стимули користування досягнень науково-технічного прогресу, що призводить до збільшення економічних витрат. Панування монополій призводить до втрачання цінами ринкової гнучкості. Також ціни менше реагують на зміни попиту і пропозиції і характеризуються низькою еластичністю.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

В основу становлення правової держави та її розвитку покладено навички організовувати безпеку її економічних інтересів. Розвиток ринкових відносин в Україні спричиняє потребу внесення змін до законодавства про захист конкуренції в економіці.

Антимонопольна політика – це система заходів, яку розробили і застосовують в різних країнах світу. Головною метою якої є припинення та обмеження діяльності монополій, а також побудова спеціального законодавства. Перший закон проти монополізації економіки “Антитрестовський акт Шермана” був заснований в США у 1890 році. Його сутність полягала в тому, що створення монополій було незаконно, а також обмеження конкуренції. Цей акт став основою міжнародної антимонопольної політики. Порушення закону каралося кримінальною відповідальністю.

Наступним було ухвалено “Закон Клейтона” у 1914 році, який забороняв укладання договорів про обмеження кола контрагентів, купівлю або захоплення підприємств, які мають змогу спричинити монопольний стан на ринку. Згодом у 1914 році було прийнято “Акт про Федеральну торговельну комісію”. Акт мав за мету повернути попередні антитрестовські закони і контролювати їх дотримання. Однак антитрестовська діяльність в 20-х роках втратила свій вплив.

Через деякий час для населення питання росту цін втратило свою актуальність. Малі підприємці подавали вимоги про регулювання цін від падіння в органи влади. Прийняття ще одного закону відбулося у 1950 р. “Закону Селлера-Кефопера”. Він був доповненням до перших положень, щодо не допуску злиття фірм через придбання активів.

Важливо підкреслити, що антимонопольні закони США, які були утверджені близько сто років назад є фундаментом діючого законодавства і в теперішній час.

Регулювання монополій в Європі розпочалося в 30-х роках ХХ ст. Причиною цього стала відсутність думки про законність монополій. У 1935 році

були прийняті закони у Голандії та Бельгії, у 1937 – Данія, у 1948 – Велика Британія, а також у 1963 – Франція. Наприкінці 80-х років законодавчі акти з’явилися у Східній Європі.

Система антимонопольного законодавства України включає Закони України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності”, “Про Антимонопольний комітет України”, “Про захист від недобросовісної конкуренції”, постанову КМУ від 11 листопада 1994 р. №765 “Про запровадження механізму запобігання монополізації товарних ринків” у редакції постанови КМУ від 26 травня 1997 р.

№ 499, Правила розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України, затверджені розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 р. №5 у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 р. №169-р, Положення про контроль за економічною концентрацією, затвердженого розпорядженням АМК України від 25 травня 1998 р. №134-р та ряд інших [5].

Наведемо порівняльну характеристику антимонопольного регулювання цін у розвинутих країнах світу. А також зіставимо їх з показниками антимонопольного регулювання в Україні (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Регулювання антимонопольними структурами цінової політики

Напрями регулювання	США	Велика Британія	Японія	Україна
З’ясування монопольної позиції на ринку	Монополіст-фірма, яка має 35% на ринку	Монополіст-фірма, яка має 50% на ринку	Монополіст-фірма, яка має 55% на ринку	Монополіст-фірма, яка має 35% на ринку
Право на злиття компаній (обмеження конкуренції)	Обов’язкове повідомлення антимонопольних органів, частка об’єднаних фірм на ринку не перевищує 60%		Повідомлення про злиття бажане, але не обов’язкове, частка на ринку не перевищує 40%	
Право на встановлення державних цін	На енергетику, систему зв’язку	На енергетику, зв’язок, охорону здоров’я	На с/г продукцію, освіту	На енерго-, електропостачання

Джерело: [13].

Аналізуючи табл. 3.1, ми можемо зробити висновок, що не беручи до уваги зв'язок антимонопольних дій, які встановлюють дискримінацію цін, в кожній з наведених країн наявні відмінності.

Захист конкуренції у підприємницькій діяльності України здійснюється Антимонопольним комітетом України.

Пріоритетні задачі АМКУ:

- реалізація контролю за виконанням законів, які спричиняють конкуренцію
- запобігання, виявлення та припинення порушень конкурентного законодавства;
- здійснювати контроль над економічною концентрацією;
- сприяння розвитку здорової конкуренції.

На основі результатів вжитих Комітетом України було припинено 3072 порушення законодавства у 2016 році. В тому числі 1322 порушень зловживанням монопольним становищем, 784 – анти конкурентних дії органів влади, 283 – анти конкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання, 276 - недобросовісної конкуренції, а також 409 інших порушень (рис. 3.1)

Рис. 3.1 Структура порушень законодавства про захист економічної конкуренції, припинених Комітетом у 2016 році

Джерело: [1].

Зловживання монопольним становищем становлять найбільшу частину припинених порушень. Вони спричиняють втрату стабільності ринками, встановлення нерівносілних умов для здійснення господарської діяльності, інфляційні процеси і значно впливають на ціноутворення в інших галузях, а також є перешкодою структурним переворотам в економіці.

За період 2016 року органами Комітету було здійснено 118 виїзних перевірок з дотримання вимог законодавства про захист конкуренції в економіці. Порівняно з 2015 роком кількість перевірок суб'єктів господарювання зменшилась на 17%. Причиною зменшення кількості здійснених перевірок є потреба зниження адміністративного тиску на розвиток бізнесу.

Основними проблемами, яким була приділена увага АМКУ з виявлення та припинення порушень законодавства про захист конкуренції в економіці є:

1. Припинення зловживань монопольним (домінуючим) становищем на ринку
2. Житлово-комунального господарства (16,6% усіх припинених порушень)
3. Паливно-енергетичного комплексу (10,6%)
4. Агропромислового комплексу (5,9%)
5. Охорони здоров'я та лікарських засобів (3,4%)
6. Припинення анти конкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання (7,3%)
7. Припинення анти конкурентних дій державних органів у сфері надання адміністративних послуг (6,5%)
8. Припинення недобросовісної конкуренції на ринках агропромислового комплексу (2,5%)

Загальний розмір штрафних санкцій, який склав 82 721,8 млн. грн. станом на 2016 рік, було розподілено таким чином:

- 86 404,5 млн. грн. – за порушення зловживань монопольним становищем

- 294,2 млн. грн. – за порушення у вигляді анти конкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання
- 5,0 млн. грн. – за порушення недобросовісної конкуренції
- 18,1 млн. грн. – за порушення інших видів [1].

Штраф за анти конкурентні порушення має бути більший за незаконно отриманий дохід і повинен стримувати суб'єкта господарювання, але не усувати його з ринку.

Існує велика необхідність у вивченні антимонопольного законодавства інших країн світу. Оскільки українське законодавство не є ідеальним. У ньому є безліч не достатків, яких можна і потрібно позбутися. Головний не достаток полягає в регулюванні монополій у світовій торгівлі. А саме діяльність законодавства в розвинених країнах має вплив, як на фірми самої країни, так і на іноземні компанії, діяльність якої суттєво позначається на торгівлі даної країни. Саме тому існує необхідність в реформуванні даного ринку.

Також недоліком антимонопольного законодавства України є трактування поняття «монопольне становище». Тому що фірма може називатися монополістом, але дійсно не бути ним. Таке явище можливе в присутності на ринку кількох фірм-олігополістів, якщо ні одна з них не має монопольного становища і всі фірми, окрім одної на деякий строк і за різних умов зупиняють свою діяльність. Таким чином, фірма, яка залишається автоматично визнається монополістом, але лише протягом часу, доки інші фірми не відновлять свою діяльність.

На основі зазначеного вище можна зробити наступний висновок, що АМКУ протягом свого існування значно вдосконалився і був розширений новими законодавчими актами. Однак законодавствам України необхідно вдосконалюватися, беручи до уваги закордонний досвід.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

Під поняттям монополії слід розуміти ринкову структуру, за якої лише одна фірма пропонує весь ринковий запас певного блага. Ринок для конкуренції є обмежений бар'єрами. Фірма-монополіст є «ціноутворювачем» на ринку, що спричиняє розбіжності інтересів монополіста і покупців, оскільки перші намагаються збільшити свій прибуток шляхом підвищення цін. Окрім того, існує чиста монополія, яку сприймають як ідеальну модель ринку.

Відзначено, що прибуток монополії регулюється попитом споживачів, а прибуток конкурентної фірми – ринковою ціною.

На основі аналізу особливостей функціонування ринку монополій в Україні, було виявлено, що монополія присутня майже в усіх виробничих сферах, що є характерною ознакою неусталених господарських систем. Рівень регулювання і контролю природніх монополій є низьким, що спричинено багатьма факторами.

Основною природною монополією, яка зараз функціонує в Україні є ДП «Укрзалізниця». Альтернативи для неї немає, оскільки дуже важко прокласти нові залізничні колії. Однак їй все одно необхідні зміни, а саме вдосконалення сервісу і нормування цін згідно з якістю наданих послуг.

Частка продукції реалізованої монополізованими ринками зменшилась на 2% в порівнянні з попереднім показником. Водночас відбувається поступове збільшення часток ринків з ознаками домінування або монопольних ринків, на яких конкуренція майже відсутня.

В роботі відзначено, що на основі використання зарубіжного досвіду теоретично можна збільшити ефективність Антимонопольного комітету України. Головною причиною існування Комітету є велика кількість негативних наслідків, які виникають внаслідок монополізації економіки.

Визначальну роль у здійсненні конкурентних відносин, в даний період, відіграють взаємовідносини АМКУ з правоохоронними органами і суб'єктами

господарювання. Тому що за допомогою законодавства про захист конкуренції, комітет реалізує захист і поновлення порушених прав учасників ринку і покупців, а також здійснює заходи для запобігання подальшим порушенням, причиною яких є обмеження конкуренції. Порушення законодавства про захист економічної конкуренції регулюється застосуванням адміністративно-господарських санкцій.

Оскільки першими сформувалися монополії в США і ЄС, то їх досвід в регулюванні монополій є значно більшим. Враховуючи це Україна повинна ставити собі, як приклад здобутки закордонних держав.

Провівши аналіз помітно, що за 2016 рік зловживання монополюючим становищем займали велику частину припинених правопорушень. Вони є перешкодою для структурних зрушень в економіці.

Саме тому, Україні в подальшому потрібно проводити заохочувальні заходи до створення новітніх, великих і конкурентоздатних компаній, а також сприяти виготовленню монополізованих товарів в інших галузях. Держава зобов'язана зменшити обмеження для вступу на монополюючі ринки.

У свою чергу, така політика призведе до покращення економічного становища України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антимонопольний комітет. Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua>.
2. Базилевич В.Д. Природні монополії / В.Д. Базилевич, Г.М. Филюк. – К.: Знання, 2006. – 367 с.
3. Башнянин Г. І., Щедра О. В. Мікроекономічна теорія. Навч. пос. – Львів: Новий світ, 2007. – 640 с.
4. Венгер В. В. Державне регулювання природних монополій в Україні: напрями вдосконалення / В. В. Венгер // Економіка підприємства. – 2010. – № 3. – С. 65-72.
5. Закон України “Про Антимонопольний комітет України” // Відомості Верховної Ради України 1993, №50, ст.472.
6. Івашук Ю. П. Емерджентний інституційний порядок в економіці та його поведінкові підстави / Ю. П. Івашук // Економічна теорія. – 2016. – №3. – С. 69-81.
7. Косік А. Ф., Гронтковська Г. Е. Мікроекономіка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 416 с.
8. Марцин В. Конкуренція як засіб антимонопольного регулювання товарних ринків та місце в ньому держави / В. Марцин // Економіка. фінанси. Право. – 2007. – № 10.
9. Околович О. М. Особливості функціонування монополізованих ринків в Україні / О. М. Околович // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 46.
10. Павленко І. М. Мікроекономіка. Навч. пос. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 288 с.
11. Петренко Е. А. Реформування залізничного транспорту – теорія і світовий досвід: моногр. / Е. А. Петренко – 2010. – 416 с.
12. Пономаренко О.І. Сучасний економічний аналіз: У 2 ч.: Навч. посібник. Ч. 1: Мікроекономіка. – Київ: «Знання», 2014. – 262с.
13. Рудич О. Вплив антимонопольної політики держави на розвиток національної економіки / Ольга Рудич // Галицький економічний вісник – Тернопіль: ТНТУ, 2014. – Том 46. – № 3 – С. 40-46.

14. Супрун В. Проблеми державного регулювання природних монополій в Україні: розвиток та перспективи //Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 12. – С.20-25.
15. Филюк Г. Соціально-економічні наслідки монополії: теоретичний і практичний аспект // Економіка України. – 2016. – № 1. – С. 30-41.
16. Harrison G. W. Monopoly Behaviour, Decentralised Regulation and Contestable Markets: an Experimental Evaluation / G.W. Harrison, M. McKee // Journal of Economics. – 1985. – 16. – P. 51-69
17. Jordan W. A. Producer Protection, Prior Market Structure and the Effects of Government Regulation / W. A. Jordan // Journal of Law and Economics. – 1972. – 15. – P. 151-176.
18. Leland H.E. Monopoly Pricing Structures with Imperfect Information / H.E. Leland, R.A. Meyer // Journal of Economics. – 1976. – 7. – P. 449-462.
19. Lerner A. P. Conflicting Principles of Public Utility Price Regulation / A. P. Lerner // Journal of Law and Economics. – 1964. – 7. – P. 61-70.
20. Lesser J. A. The Economics of Preference Power/ J. A. Lesser // Research in Law and Economics. – 1989. – 12. – P. 131-151.